

"העמוק המחלחל"

"החוצץ הדינמי"

יותר ויותר מפקדים משתמשים במושגים מעורפלים מעולם האקדמיה בלי להבין את משמעותם. אם המפקדים אינם מבינים במה דברים אמורים, קל וחומר שהפקודים יוצאים מבולבלים ונבוכים

אל"ם יהודה וגמן

מקובל להניח, כי על מנת לשמר את יכולותיו של הארגון ולפתח אותו הוא חייב לדון כל העת בתקפתם של המושגים ושל מונחי היסוד המנחים את חבריו בפעילותם. צורך זה הוא חיוני, מכיוון שהמציאות, שאותה מתארים המושגים שלאורם אנו פועלים, משתנה ללא הרף. עם זאת אני סבור, כי אין להיסחף אחרי צורך זה עד כדי כך שמתקיימת הטלת ספק קבועה בכל התשתית המעשית והיומיומית של השפה המשותפת, החיונית לתפקודו השוטף והיעיל של הארגון הצבאי. וזהו בדיוק המצב שאליו הגענו בשנים האחרונות. כוונתי לכך שקיימת נטייה הולכת וטוברת בין מפקדים להשתמש במונחים ובמושגים חדשים ועמומים, המקשים על הבנת דבריהם כמו גם על מתן פרשנות מעשית לנאמר. אחד הביטויים

מדריך בפנים.
בעבר מחיט שריון.
בעל תואר ראשון בחינוך
ובתוכניות רבותוסמיות

הבולטים של תופעה זו הוא המצב שבו מונחים מקצועיים מוכרזים כבלתי תקפים או כ"דורשים המשגה מיוחדת", בעוד שבפועל הם רחוקים מלהיות כאלה. ראוי להדגיש כי הטענה המופיעה כאן אינה מכוונת נגד אותה קבוצת חוקרים, המנתחים ולומדים את המציאות הצבאית המשתנה מתוך כוונה - חיובית - להבינה ולהמשיגה מחדש. טענתי מופנית כלפי המפקדים, המניחים לשיח האקדמי ולעמימות, שמקורם כנראה באותו ניסיון המשגה חדש, לזלוג כמות שהם אל תוך התכנים המעשיים של עיסוקם הצבאי. התהליך שעליו מדובר כאן מתרחש, על-פי הבנתי, כאשר מייצגי הצד האקדמי של הדיון התיאורטי פונים לקהל של קצינים, האמורים להיות מייצגי הצד המעשי בארגון, שהם בדרך כלל חסרי ידע כללי ובעיקר חסרי ידע תיאורטי בנושא המדובר.

בלבול רעיוני בדרגים הבכירים מביא תמיד גם לבלבול מעשי בדרגים המבצעיים

אל מול ההחלטיות והבקיאות של המרצה המומחה, הדובר לעיתים גם בלשון גבוהה ומסובכת, מאבד המאזין את שארית הביטחון העצמי והאמון בשכל הישר של עצמו, וכך הוא מגיע לידי מצב, שבו הוא מקבל את הדברים כמות שהם, כולל אי-ההבנות הטמונות בהם. אותן הסיבות, שהביאו לקבלת דברי המרצה כפשוטם, מביאות גם ליצירת המצב שבו אין ביכולתו של הקצין לסגן ולמייין אותם כראוי. מכאן כבר קצרה הדרך למצב, שבקיימו שיח מקצועי עם פקודיו, הוא ממחזר - במודע או שלא במודע, עם הקשר או ללא הקשר - את המונחים ואת הרעיונות החדשים שרכש. נראה כי חלק ממפקדינו שכחו כי בבואם לצד המעשי של הדיון, הם חייבים לזנוח את ההתנסחות האקדמית ולעבור לפקודות ולהנחיות הניתנות במונחים מעשיים, ברורים וחשוב מכול - משותפים לכלל המבצעים. העדרו של מעבר תודעתי זה אצל המפקדים הוא מתכון בטוח לבלבול תורתי וליצירת "מגדל בבל"

ואילו היום הם מייצרים מונחים "מתקדמים" לכאורה, שההשראה ליצירתם מקורה בתכנים מופשטים ואופנתיים, שהם אינם מסוגלים להתמודד איתם כראוי.

בתהליך יצירתם של המונחים המעורפלים מתקיים יסוד של התחמקות המפקדים מאחריותם כלפי הכפופים, מכיוון שאלה אינם מסוגלים לצקת תכנים מעשיים באותם מונחים. פקודות והנחיות מעורפלות הן ביטוי של התעלמות מפקדים וקציני מטה מחובתם הבסיסית לפזר, ככל הניתן, את העמימות, שהיא חלק מובנה ממעשה הלחימה המתבצע על ידי פקודיהם. תחת שיעסקו בהמעטת יסוד האקראיות הטמון באותו מעשה, הם מוסיפים לו שלל מושגים ש"צריך לברר אותם בהמשך". מי יברר, מתי יבררו, כיצד יבררו, ואילו מושגים יתבררו באותו "ביורור" עתידי? האם העמימות המושגית תתפור טרם הקרב, במהלכו או ייתכן שרק לאחריו? התשובות לשאלות אלה טרם ניתנו. ייתכן כי הגיע הזמן לעסוק גם בכך.

מחייבות, ל"חשיבה-התייעצות (יסיעור מוחות)", שהוא מונח חסר משמעות ביחס לתפוקות שעליו לייצר עבור המפקד. הדוגמא השנייה היא פקודה של מפקדה בכירה מאוד, שבה בסעיף "משימה" נכתב כי חלק מאותה המשימה הוא "לנטרל את מרכיב העמוק המחלחל" (כך במקור!)

בתהליך יצירתם של המונחים המעורפלים מתקיים יסוד של התחמקות המפקדים מאחריותם כלפי הכפופים, מכיוון שאלה אינם מסוגלים לצקת תכנים מעשיים באותם מונחים

ל"מרכיב עמוק" מסתורי זה הצטרף מונח "מבצעי" אחר בשם "חוצץ דינמי" שהוזכר על ידי נציג בכיר של אותה מפקדה בעת הרצאתו בפני חניכי פו"ם.

המכנה המשותף - בעבר ובהווה - לשפת המונחים העיילגת הוא אחד: זהו שילוב של ידע חסר, של רשלנות מקצועית ושל חוסר בהיוון חוזר מצד הדרגים המבצעים. בעבר היו אלה המפקדים עצמם שהגו מונחים "מקצועיים", שמקורם היה בפרשנות מעוותת שהם נתנו למציאות,

ביחידות המבצעיות, שתוצאותיו כבר באו לידי ביטוי מעשי בכישלונות מבצעיים של צה"ל.

כאמור, בלבול רעיוני בדרגים הבכירים מביא תמיד גם בלבול מעשי בדרגים המבצעים. לאחר מלחמת יום הכיפורים העירו חברי ועדת אגרנט למפקדי צה"ל על "התורה שבעל-פה", שכללה משמעויות וביטויים מבצעיים מעורפלים, כמו הפקודות "לבלום", "להתקדם בזהירות" וכ"ו, שפשו בארגון לפני ובמהלך אותה מלחמה. המשכה של תופעה זו היה במלחמת של"ג, שבה ניתנו "פקודות", שפרשנותן המבצעית הייתה "לא

להתקדם, ואם להתקדם אז ללא נפעים". בהמשך לכך ניתן למצוא בימים אלה שתי דוגמאות בולטות שהגיעו לידיי, ואשר מעידות על התהליך שבו השיח האקדמי, שהוא - כאמור - עמום ובלתי מחייב מטבעו, מתגלגל היישר אל תוך הנחיות מקצועיות ופקודות מבצע. הראשונה היא המלצתו של חונך המודיעין במרכז לאימוץ מפקדות חטיבה בבאלייש'ש להפוך את "הערכת המצב", שהיא מונח שיש בו מסגרת ברורה לתהליך ולתוצאות